

WHEN WAS תענית אסתר ESTABLISHED?

What is the source for תענית אסתר? The source for the other fast days is the following:

זכריה פרק ה-(יט) כה אמר ה' צב-אות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו: צום גדליה is צום השביעי. תשעה באב is צום החמישי. שבעה עשר בתמוז is צום הרביעי and תענית אסתר is עשרה בטבת is צום העשירי. The fact that זכריה does not mention תענית אסתר is not surprising since זכריה lived before the פורים story. The problem in tracing the establishment of תענית אסתר is that י"ג אדר, the day on which the fast is held and which is known as: תענית אסתר was the day on which a joyous holiday was celebrated in the period of the Second בית המקדש. It was known as יום ניקנור. Here is what מגילת מנצח¹ tells us about יום ניקנור:

מגילת תענית (ליכטנשטיין) הסכוליון-שלושה עשר באדר/ בתלת עשר ביה יום ניקנור. אמרו: ניקנור פולמרכוס של מלכי יון היה עובר לאלכסנדריאה בכל יום ויום והיה מניף ידו כנגד ירושלים וכנגד בית המקדש ומחרף ומגדף ומנאץ ואומר מתי תפל בידי ואהרסנה וכשתקפה יד בית השמונאי ירדו לתוך חילותיו והיו הורגין עד שהגיעו לקרובין שלו וחתכו את ראשם וקצצו את בהנות ידיהם ורגליהם וחתכו את ראשו וקצצו את אבריו ותלאום כנגד בית המקדש אמרו פה שדבר בגאווה ויד שהניפה כנגד יהודה וירושלם ועל בית המקדש נקמה זו תעשה בהם יום שעשו כן עשו אותו יום טוב.

Translation: The 13th day of Adar. The thirteenth day of Adar was the day of Nikanor. It was said that Nikanor a General of the Greek army would pass through Alexandria each day and would shake his hand towards Jerusalem and the Beis Hamikdash. He would hurl insults in that direction and would declare: when will those places fall into my hands so that I may destroy them. When the Hashmonaim were victorious, they battled Nikanor's troops and killed many of them until they reached Nikanor and his relatives. They cut off their heads and cut off their fingers and legs. They mutilated their bodies and hung the pieces in the direction of the Beis Hamikdash. The Hashmonaim said: the mouth that spoke with such conceit and the hand that shook towards Judea and Jerusalem and the Beis hamikdash, let this be the just revenge. The day on which the Hashmonaim killed Nikanor and humiliated him was designated a holiday.

Fasting on י"ג אדר as תענית אסתר presents a second problem. If we are fasting to commemorate the fast that אסתר declared before approaching אחשוורש, then we should fast three days because that is how many days the Jews fasted. Moreover, the fast should

1. A scroll (the only halachic collection which the Rabbis of the Talmud had in a written form) containing a record of the days of the year on which fasting and mourning were forbidden. (Soncino Translation).

be held in ניסן since the fast called by אסתר took place in ניסן with one of the fast days falling on פסח:

ספר המנהיג הלכות מגילה עמוד רמד–ומה שנהגו להתענות ערב הפורים, לא לשם זכר תענית אסתר, שהרי אין אנו עושיני ג' ימים לילה ויום, ועוד כי אותן בפסח היו, שנאמר ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר, מלמד שעבר יום ראשון של פסח בתענית כדמוכח קרא, והמן נתלה בי"ו בניסן, זכר לדבר: (יהושע ה', יב') וישבות המן –עמוד רמה –ממחרת.²

Translation: The practice to fast on the day before Purim was not established to commemorate the fast that Queen Esther declared. Otherwise, we would fast three days and three nights just as she did. Also those days fell on Pesach as it is written: Mordechai “went” and did all that she asked of him. This teaches us that Mordechai transgressed on the laws of Pesach by fasting as it is written and Haman was hung on the 16th day of Nissan. How do we know that? Because it is written that Haman returned “Mi'Macharas” the same word used by the Torah to describe the day after the first day of Pesach.

With that background we can understand the following:

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יז, הלכה ג'–שלשת ימי הצום, אין מתענין אותן רצופין אלא פרודין, שני וחמישי ושני, ורבותינו שבארץ ישראל נהגו להתענות אחר ימי הפורים, מפני ניקנור וחיבריו, ועוד שמאחרין בפורענות ואין מקדימין.

Translation: When three days of fasting are required, they should not be held consecutively but should be separated as follows: Monday, Thursday and Monday. Our Sages who reside in Israel would fast after Purim, because the day before Purim is known as the day of Nikanor and his followers. In addition, a fast day that commemorates a tragedy should be deferred rather than advanced.

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק כא', הלכה א'–מנהג רבותינו שבמערב להתענות שלשת ימי צום מרדכי ואסתר פרודות, ולאחר פורים, שני וחמישי ושני. ולמה אין מתענין אותן בחדש ניסן, מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן, ושנים עשר נשיאים הקריבו קרבנם לשנים עשר יום, יום לכל שבט ושבט, וכל אחד היה עושה ביומו יום טוב; וכן לעתיד לבא עתיד המקדש להבנות בניסן, לקיים מה שנאמר, אין כל חדש תחת השמש. לפיכך אין אומרים תחנונין כל ימי ניסן, ואין מתענין עד שיעבור ניסן, אלא הבכורות שמתענין בערב הפסח, והצנועים בשביל המצות כדי שיכנסו לפסח בתאוה, והתלמידים מתענין בו בשני ובחמישי ושני, מפני חילול השם ומפני כבוד תורה שנשרפה; במה דברים אומרים בצינעה, אבל לקרוא צום בציבור אסור, עד שיעבור ניסן.

Translation: It is the custom of our Sages who live in Israel to fast the fast of Mordechai and Esther on separate days, after Purim, on a Monday, Thursday and Monday. Why is the fast not scheduled for the month of Nissan which is the month in which Mordechai and Esther declared the fast? Because on the first of Nissan, the Mishkan was consecrated. Then each of the heads of the twelve tribes brought sacrifices on

2. This is a play on words. The verse is taken from יהושע ה', יב':

וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמַּחֲרַת בְּאַחַד מֵעֲבוּר הָאָרֶץ וְלֹא הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֵּאכְלוּ מִתְּבוֹאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא

להבין את התפלה

each of the subsequent twelve days, each day the head of a different tribe. Each tribe would declare the day to be a holiday. In the future, the eternal Beis Hamikdash will also be consecrated in the month of Nissan in order to fulfill the prophecy: there is nothing new under the sun³. As a result, we do not recite supplications throughout the month of Nissan. We do not hold any fasts until after Nissan except for the fast of the new born on Erev Pesach and the fast of those who suffer from an inability to eat much who fast on Erev Pesach so that they can eat the Matzoh at the Seder with a healthy appetite. In addition the fasts of those who fast every Monday, Thursday, Monday throughout the year because of the desecration of G-d's name that resulted from the long Diaspora and because of the dishonor of the Beis Hamikdash that was destroyed. What kinds of fasts are permitted? Only those of individuals. It is prohibited to declare a public fast until after the end of the month of Nissan.

Can we pinpoint when י"ג אדר was designated to be the day on which תענית אסתר is held?

ספר אבודרהם סדר תפלת התעניות- עוד מתענין בי"ג באדר הסמוך לניסן ואינו מפורש בכתוב ולא בתלמוד אלא החכמים האחרונים תקנוהו אחר התימת התלמוד. וכתב אבן הירחי שאינו לשם זכר תענית אסתר שהרי אין אנו מתענין ג' ימים לילה ויום. ועוד שאותם בפסח היו שנאמר (אסתר ד, יז) ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר מלמד שעבר יום ראשון של פסח בתענית והמן נתלה בששה עשר בניסן זכר לדבר (יהושע ה, יב) וישבות המן ממהרת. ואין התענית אלא על שם ויקהלו היהודים אשר בשושן בי"ג בו ואמר קהלה לכל הוא. וכן פירוש בירושלמי ומצפרא כנופיא ונקהלו להתענות וכן פירש ר"ח ולכך אין מתענין אלא יום אחד עד כאן.

Translation: We fast on the 13th day of the month of Adar that comes just before the month of Nissan. That the fast should take place on the 13th day of Adar is not written in any part of the Tanach nor in the Talmud. Instead it was established by our Sages who lived after the completion of the Babylonian Talmud. The Even Hayarchi (Sefer Manbig) wrote that it was not established to commemorate the fast that Queen Esther declared. If that was the case we would fast three days and three nights just as she did. Also we would fast on Pesach as it is written: Mordechai "went" and did all that she asked of him. That teaches us that Mordechai transgressed on the laws of Pesach by fasting as it is written and Haman was hung on the 16th day of Nissan. How do we know that? Because it is written that Haman returned "Mi'Macharas" the same word used by the Torah to describe the day after the first day of Pesach. The fast day was established based on the following verse in Megilas Esther: The Jews in Shushan gathered on the 13th day of Adar. The word "gathered" connotes that they gathered for many purposes. It is explained in the Yerushalmi that they gathered in order to fast. So too explained Rabbi Chananel. That is why the fast is for only one day.

מרדכי מסכת מגילה פרק מגילה נקראת רמז תשעו-ומשני י"ג לא צריך קרא זמן קהלה לכל היא פר"ת לפי שהכל מתאספין לצום אסתר שהוא בי"ג ומתאספין לעיירות כדרך שאר תעניות הלכך לא צריך קרא, דסברא הוא דשפיר קורין שבכל שנה ושנה היו מתאספין לשם

3. Meaning that G-d will create something that previously did not exist.

פורים. וכן בשאלות דרב אחאי ומכאן מצא לו סעד לתענית אסתר שאנו עושין שלא מצינו ראייה מפורשת בתלמוד אם לא מכאן. ומה שאנו מקדימין התענית ליום ה' כשהל פורים אחד בשבת מפרש שם מפני שאין יכול לקובעו בע"ש מפני שהן טרודין לטרוח בכבוד שבת. והכי איתא בתשובת הגאון ואע"פ דאמרינן לקמן ט' באב מאחרין ולא מקדימין משום דפורענותא הוא:

Translation: We learned that the requirement to fast on the 13th day of Adar does not require a scriptural basis. It was a gathering for many purposes. Rabbenu Tam explained that they gathered to fast to commemorate the fast of Esther. They gathered in their cities just as they did for all public fast days. That is why you do not need a scriptural basis. It is a logical conclusion that each year they would gather to celebrate Purim. It is explained this way in the Sh'iltos of Rav Echar⁴. That verse in Megilas Esther was viewed as the source for the Fast of Esther that we commemorate and for which we cannot find a specific reference in the Talmud so it must be from that verse. The reason that we can advance the fast of Esther to Thursday when it falls on Sunday is explained there. It cannot be held on Friday because everyone is busy preparing for Shabbos. In a Gaonic Responsa we learn that in that case we advance the Fast of Esther to Thursday. Different rules apply to scheduling the Fast of Esther as opposed to scheduling Tisha B'Av. When Tisha B'Av falls on a Shabbos, we defer Tisha B'Av to Sunday. The basis for scheduling the fasts differently is that Tisha B'Av commemorates a tragedy. A fast day that commemorates a tragedy may not be advanced so it is deffered.

Evidence as to when י"ג אדר began to be the day on which תענית אסתר was scheduled can be found by examining פיוטים, liturgical poems. Academic scholars regularly study פיוטים for the purpose of culling historical facts from them. We already noted how פיוטים can be a source of Jewish historical facts when we observed that the earliest reference to עלינו לשבח being recited by martyrs on their way to death during the Middle Ages was found in a פיוט. On page 245 of her book פיוטי רב פינחס הכהן, Professor Shulamit Elitzur, who has written extensively on פיוטים, notes that רב פינחס הכהן who lived in the latter part of the 8th century did not refer to תענית אסתר in any of his פיוטים. The פיוטים of רב פינחס הכהן are of a particular interest because he wrote a series of פיוטים for each month to be read when the New Month was announced. In each פיוט, he would include the events scheduled for that month including fast days. It is therefore significant that רב פינחס הכהן did not mention תענית אסתר in his פיוט for ב' אדר⁵. On the other hand, רב סעדיה גאון who lived in the tenth century included סליחות that were to be recited on י"ג אדר⁶ because it was a fast day.

4. I could not find this reference in the edition of the שאלות דרב אחאי that is included in the Bar-Ilan Digital Library.

5. We studied his פיוט for the month of ב' אדר in Newsletter 2-27.

6. Found on pages 336-338 of his סידור edited by Davidson, Assaf and Joel, Sixth Edition, Rubin Mass, Ltd., 2000.

להבין את התפלה

We can include one further historical marker. **רב עמרם גאון** does not include **תענית** on his list of yearly fast days. We can therefore conclude that **י"ג אדר** began to be the day on which **תענית אסתר** was held at some time between the era of **רב עמרם גאון**, 9th Century and **רב סעדיה גאון**, 10th Century. Here is **רב עמרם גאון**'s list of fast days:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר תענית

ואלו ימים שמתענין בהם מן התורה כל מי שמתענה בהם לא יאכל ולא ישתה עד הערב.

These are the days on which we fast in accordance with Biblical law. Whoever fasts on these days should not eat or drink until nightfall.

באחד בניסן מתו בני אהרן (ויקרא י', ב').

On the first day of Nissan because it is the date on which the sons of Aharon died while undertaking unnecessary work in the Mishkan.

בעשרה בו מתה מרים הנביאה ונסתלקה הבאר.

On the 20th day of Nissan because it is the date on which Miriam, sister of Moshe Rabbenu, died and the well which travelled with the Jews in the desert in her merit, was taken away from them.

בששה ועשרים בו מת יהושע בן נון.

On the 26th day of Nissan because it is the date on which Yehoshua son of Nun died.

בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון הברית.

On the 10th day of Iyar because it is the date on which Eli Ha'Kohain and his sons died and the date on which the Philistines captured the Mishkan.

בעשרים ושמונה בו מת שמואל הנביא וספרו עליו כל ישראל.

On the 28th day of Iyar because it is the date on which Samuel the Prophet died and all of Israel eulogized him.

בעשרים ושלושה בסיון בטלו מביאי הקרבנות מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט.

On the 23rd day of Sivan because it is the date on which King Yerovam, after he and the northern ten tribes split with the Judea, prohibited members of the ten Tribes from travelling to Yerushalayim to bring Korbanos.

בעשרים וחמשה בו נהרג רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל בן אלישע ור' חנינא סגן הכהנים.

On the 25th day of Sivan because it is the date on which Rabban Shimon ben Gamliel, Rabbi Yishamel son of Elisha and Rabbi Chanina second highest ranking Kohain died martyrs' deaths.

בעשרים ושבעה בו נשרף ר' חנינה בן תרדיון וספר תורה עמו.

On the 27th day of Sivan because it is the date on which Rabbi Chananya son of Tradiyon died a martyr's death by fire while holding a Sefer Torah that burned with him.

בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות והבקעה העיר ושרף אפסטמוס את התורה והועמד צלם בהיכל.

On the 17th day of Tammuz because it is the date on which Moshe Rabbenu threw down

the tablets containing the Ten Commandments, the wall around Jerusalem were breached, the Roman general, Apostamos burned the Torah and placed an idol within the Beis Hamikdash.

באחד באב מת אהרן הכהן (במדבר ל"ג, ל"ח).

On the 1st day of Av because it is the date on which Aharon Ha'Kohain died.

בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר ונחרשה העיר.

On the 9th day of Av because it is the date on which it was decreed that our forefathers would not enter Israel, the First and Second Temple were destroyed and Beitar was captured and the city was plowed over.

בשמונה עשר בו כבה נר מערבי בימי אחז.

On the 18th day of Av because it is the date on which the Western light was extinguished in the Beis Hamikdash at the time of King Achaz.

בשבעה באלול מתו מוציאי דבת הארץ במגפה.

On the 7th day of Ellul because it is the date on which those who after the incident with the spies, disparaged the land of Israel, died as a result of a plague.

בשלשה בתשרי נהרג גדליה בן אחיקם והיהודים אשר היו עמו במצפה.

On the 3rd day of Tishrei because it is the date on which Gedalia son of Achikom and the Jews who were with him in Mitzpah were killed.

ובחמשה בו מתו עשרים אנשים מישראל ונחבש ר' עקיבא בבית האסורים ומת.

On the 5th day of Tishrei because it is the date on which 20 Jews were killed and Rabbi Akiva was thrown into jail where he then died.

בשבעה בו נגזר על אבותינו שימותו בחרב ברעב ובדבר.

On the 7th day of Tishrei because it is the date on which our forefathers were condemned to die by sword, famine and pestilence.

בששה במרחשון עורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו.

On the 6th day of MarCheshvan because it is the date on which the eyes of King Zidkiyahu were opened and his sons were slaughtered in front of him.

בשמונה בכסליו שרף יהויקים את המגילה אשר כתב ברוך מפי ירמיהו.

On the 8th day of Kislev because it is the date on which Yihoyokim burned the scroll that was written by Baruch while being dictated to him by the prophet Yirmiyahu.

בשמונה בטבת נכתבה התורה בימי תלמי המלך יונית והחשך בא לעולם שלשה ימים.

On the 8th day of Teves because it is the date on which the Torah was translated into Greek at the time of the Hellenist King Ptolemy (the Septugiant) and darkness came upon the world for three days.

בתשעה בו לא כתבו רבותינו על מה הוא.

On the 9th day of Teves but our sages did not tell us why.

בעשרה בו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה (יחזקאל כ"ד א' – ב').

On the 10th day of Teves because it is the date on which the king of Babylonia approached

להבין את התפלה

Jerusalem for the purpose of destroying the Beis Hamikdash.

בחמשה בשבט מתו הצדיקים שהיו בימי יהושע בן נון.

On the 5th day of Shevat because it is the date on which the righteous people died at the time of Yehoshua son of Nun.

בעשרים ושלושה נתקבצו כל שבטי ישראל על שבט בנימין על פלגש בגבעה ועל פסל מיכה.

On the 23rd day of Shevat because it is the date on which all the tribes gathered to do battle with the tribe of Benjamin over the incident involving the concubine found in the valley and the idol of Micah.

בשבעה באדר מת משה רבינו.

On the 7th day of Adar because it is the date on which Moshe Rabbenu died.

בתשעה בו גזרו על שנחלקו בית שמאי ובית הלל זה על זה.⁷

On the 9th day of Adar because it is the date on which the House of Shammai and the House of Hillel split.

אלו ימי התענית שקבלו מן התורה.

These are the fast days that were found in the Torah.

ועוד גזרו רבותינו שיהיו מתענין בשני ובחמישי מפני שלשה דברים, על הרבן הבית, ועל התורה שנשרפה, ועל הרפת השם.

In addition the Sages decreed that people should fast on Mondays, Thursday and Mondays because of three reasons; the destruction of the two Holy temples, the burning of the Torah Scroll and the humiliation of G-d's name.

לעתיד לבא עתיד הקב"ה להפכם לששון ולשמחה שנאמר והפכתי אבלם לששון (ירמיהו ל"א, י"ב).

In the future G-d shall turn them into days of joy as it is written: and I will turn their mourning into joy.

7. This is the version found in the ראב"ה (R. Eliezer ben R. Yoel Halevi, a German Tosefist of the 12th Century):

ראב"ה ח"ג – הלכות תענית סימן תתפ"ט-תשעה בו גזרו תענית על שנחלקו בית שמאי על בית הלל, והיה קשה להם אותו היום כיום שנעשה העגל.

He adds: the day was as difficult for them as the day on which the Jews sinned with the Golden Calf.